Einar Magne Floe*

**NÅR DRAUM OG RØYNDOM KRYSSAR KVARANDRE SINE
BANER. DRAUMEN OM LECH WALESA OG SOLIDARITET,
OG DRAUMEN OM PAVEN OG FJELLET**

Kunstnaren fotografert i Ulsteinstranda
i samband med TV-film om Walesa – serien, 1983

Own archives.

WHEN DREAM AND REALITY INTERPENETRATE. A DREAM ABOUT LECH WAŁĘSA AND SOLIDARITY, AND A DREAM ABOUT JOHN PAUL II AND A MOUNTAIN

Keywords: Einar Magne Floe, Lech Wałęsa, John Paul II

Summary

In the two last decades of the 20th century Poland's impact on the history of all Europe was strong. The impact cannot be restricted only to political history. The example of artistic production of Einar Magne Floe, a Norwegian painter, shows how the figures of Lech Wałęsa and John Paul II have become part of the spiritual legacy of Europe and at the same time an inspiration for artistic creation of visions of freedom. The author presents his own sensations of the Martial Law in Poland, the ceremony of awarding the Nobel Peace Prize to the president of 'Solidarity', and the papal leadership, which have become an imperative impelling the author to activities supporting the values represented by the two figures.

Det er, ikkje minst frå ein kunstnars ståstad, interessant å merke seg at det i alle kulturar vi kjenner har funnest menneske som har nytta draumen i sitt kreative arbeid. Dei har gått inn i draumen og kome utatt med idear til verk innan ulike åndelege og kunsnarlege disiplinar og uttrykk.

Gjennom mitt mangårige arbeid med sjølvopplevde nattedraumar som kilde og til inspirasjon for mitt kunstnarlege virke, litterært som i min bildekunst, har eg fått ein glimt inn i ein annan dimensjon. Ein dimensjon der eg som deltakar og vitne observerer og opplever hendingar som tek meg med på ei indre reise der fokus og perspektiv endrar seg. Frå dei i mine første draumearbeid symbollada og ofte trugande draumeopplevingane, sprunge utav og som krinsa om angsten og utryggleiken i det å stå med eine foten "på trygg grunn", i det tilvante og forutseielege ved tilværet, og den andre "enno i spranget og utan nytt fotfeste". Berre navigert etter den indre vissa om nødvendigheita av oppbrot og lausriving. Som kunstnar og enkeltmennenneske Ein søken som gjennom apokalyptiske drama og visjonære openberringar, løftar "meg og mitt", opp frå det personleg nære og kjente, inkorporerer meg med alt eg er berer av og som før var, over og inn i ein annan sfære til nye og grensesprengende nattlege draumeopplevingar.

Den spente situasjonen i Polen, 1980/1981. Lech Walesa og Solidaritet. Det polske folket sin kamp for sjølvråderett og fridom frå undertrykkende ytre makter, tangerte ein open nerve i meg: Noko var iferd med å skje “der ute i det store bildet”, som “eg i mitt mikro-tilvære i utkanten av det”, identifiserte meg med og engasjerte meg i.

Atelieret mitt ligg ved havet på ei øy i utkant-norge. I ytterkanten av Europa. Geografisk langt frå Polen og Gdansk. Den 12. desember 1981 var eg i arbeid med min tredje draumbildeserie, for eit par timar over midnatt å låse døra bak meg og ta fatt på den tre kilometer lange vegstrekinga mellom atelièret og heimen min lenger inne på øya. Stoppa opp midtvegs. Vart stående vendt mot havet, blant ei rekke med tre langs nedsida av vegen. I stille ettertanke å ta innover meg situasjonen eg var komen i. Tankane og kjenslene eg under arbeidet i atelièret på eit vis klarte å fortrenge, kom no, på same tid og stad som dei hadde gjort det kvar natt i fleire veker, i nærkamp med mørket og den ruvende stilla i landskapet rundt meg. Men denne natta meir hardtslående enn før. Konfronterte meg med konsekvensane av min ikkje-kommersielle innstilling til utøvinga av mitt kunstnarlege virke. Med den helsenedbrytande rovdrifta på meg sjølv, med månadar med fysisk tunge og sterkt belastende arbeidsstillingar gjennom arbeidsdagar som strekte seg over midnatt. Kvar dag. Eg kjente meg fanga i ein situasjon avgrensa til to utgangar å komme meg igjennom: Å kapitulere. Gi opp visjonen om å fullføre eit prosjekt som ellers aldri ville sjå dagslyset. Eller, bli stående i situasjonen. Våge å tru eg kunne meistre prøvingane eg visste venta meg. Fullføre arbeidet med den tredje draumbildeserien. Trasse vissa om at det ville innebere eit framhald av det alt for høge forbruket av sovemedisin som eg over tid hadde sett meg nødd til å nytte meg av, for nokre timar kvar natt å kunne kople meg fri frå den altoppslukende og kontinuerlege konsentrasjonen på utfordringane i draumearbeidet. Fri nok til at eg i møte med kvar ny arbeidsdag i atelièret skulle kunne ha det minimum av kvild som måtte til for å måle nye bilder. Ein situasjon som fram til desse første nattetimane av 13. desember 1981, trass aukende dosar sovemedisin, likevel ikkje hindra antal timar somn per natt i å krympe.

Erkjenninga av kva som uansett måtte vente meg neste dag, dagane og månadanane fram i tid, var iferd med stryke ut, slette og sjå alle tidligare ord og vyer om verdien av å skape kunst, som svulstige, egoistiske, meiningslause. Eg tenkte ikkje lenger på å ta noko avgjerd for tida som kom. Draumearbeidprosessen hadde ført meg inn i ein isolasjon og ei einsemd for tung å leve med. Eg visste, utan å snu meg der eg stod blant trea, at den kvar natt så mennesketome og aude vegen

eg hadde att å gå før eg kom meg heim, også denne natta måtte gåast. Men vart stående nokre minutt til. Kjenne skuldrane senke seg. Eg stritta ikkje lenger imot då eg hørde min eigen stemme bryte den ytre stilla i bøn til Gud: "Send nokon inn på denne vegen til meg i natt, eller la meg somne inn for aldri meir å våkne, når eg komen heimatt legg meg for å sove".

Eg var komen ut av sentrum i heimbygda mi. Hadde runda svingen der landskapet foldar seg med vid opne armar ut mot Ulsteinstranda og ope hav. Føtene bar meg rolegare framover no, slik dei alltid brukte gjere det når eg stega inn på den omlag hundre meter lange og rette vegstrekinga, med rekka av tre langsmed på nedsida og berre eit steinkast frå strandlina. Den svake men djupe orgeltonen frå havet senka ein stille og høgtidsam fred i meg, som var ei tung bør løfta bort frå skuldrane mine. Eg hørde knapt mine eigne steg mot den snødekte vegen. Ei stille brått broten av lyden av taktfaste steg og metallisk klang frå våpen. Av soldatar komne inn på den same vegen. Men, like etter eller samtidig, heilt andre lydar som nådde meg. Lyden av sivile menneske. Så mange at dei etterkvart stod tett, tett saman langs vegen. Andletsuttrykka og kroppspråket. Utryggleiken. Spenninga. Håpet og forventningane. Dei spegla det alt. Men mest dette: at dei samla utstråla som ei hemmeleg visse om at noko av stor betydning for mange snart ville openberrast. Og at det skulle skje ein stad på vegen der vi stod.

Så eg tok steget. Gjekk bort til og inn blant. Vart saman med alle desse stående og vente der, mellom rekka av tre langs vegen langs havet. Vente på det ingen kunne sette ord på eller skildre korleis skjedde. Som gjorde at dei rundt og ved sida av meg, med store auge overraska no såg meg stå der, med denne mannen ved min side: Lech Walesa. Dei flokka seg straks om Walesa og meg, men opna som på usynleg teikn likevel ein passasje imellom seg dit vi to under vår samtalande gange snart såg høge portalar bli opna og latne att etter oss. Og det så raskt, at eg knapt rakk å reflektere over, at eg som dagleg og nattetid brukte gå denne vegen til og frå atelieret, aldri før hadde sett dette byggverket stå der.

Vel innafor vart tida som viska ut av dei mange salane vi kom til og vandra vidare ifrå etter møte der det vart teke viktige avgjerder inn i framtida. Walesa viste meg så ei stor samling måleri han hadde med seg, som vi saman utarbeidde ein utstillingsplan for. Ei utstilling som skulle arrangerast i dei same salane der vi no stod og planla den. Alt som skulle seiast og avtalast oss imellom var klart. Det var like før vårt møte var over. Det hadde skjedd så mykje på så kort tid, og eg kjente meg overvelda av alle inntrykka. Av alt som hadde skjedd og blitt sagt "der inne". Halvhøgt og mest til meg sjølv sa eg "Dette var då ein noko uvanleg

stad å stille ut måleria..der,..inne i ei kyrkje,..ein katedral..?” Walesa hadde høyrte meg. Smilte svakt. Nikka. Med eit fast handtrykk tok vi farvel med kvarandre.

Stående tilbake åleine der brått, stakk det i meg “Måleria ?!.. Kvar var dei, alle måleria Walesa hadde gitt meg i oppdrag å stille ut..? Eg sveipte med augene rundt meg..var alt i spranget “Måtte finne dei no,... Straks!!”

Framleis i spranget, men utan å vite om eg drøymde eller var våken, landa eg på golvet framfor senga mi. Føtene bar meg ned ei trapp, stoppa ikkje før eg tid-og stadvill fann meg fråslengt på ein stol i eit kjøken, lyttende til ei nyheitsending på ein radio eg knapt hadde registrert å ha slått på: “Lech Walesa og fleire medlemmer av Solidaritet var arrestert. Det var innført Unntakstilstand i Polen, 13.desember 1981”.

Eg hadde, i dei same timane som Walesa vart arrestert i Polen, møtt han i denne draumen, som utspela seg på vegstrekninga mellom atelièret og heimen min, i Norge. Samantreffen mellom draumeopplevinga og den politiske prosessen som var i utvikling i Polen, og som sia 1980 så sterkt hadde fanga min interesse, sende skakingar igjennom meg. I den eine augneblinken som var eg råka av eit takras. I den neste, fortviling over korleis kome meg ut av det, i ein situasjon der eg fysisk og mentalt ikkje berre var utbrent, men var komen til eit stadie der eg ikkje lenger såg noko meining i å leve.

Etter to vekers arbeid med å skrive ned Walesadraumen opplevde eg, at eg likevel ikkje hadde noko valg. For første gong i min kunstnarkarriere opplevde eg å vere i besittelse av eit materiale som knytte meg til ei historisk hending i min eigen samtid. Ei hending som vekte internasjonal oppsikt og merksemd, kontinuerleg halden oppe ved reportasjar og dokumentarar i aviser, radio og TV. Ved å gå i gang med prosessen å skape draumbildeserien bygt på Walesadraumen, arbeidde eg ikkje lenger i “eit lukka rom”, med motiv og tema som for meg rett nok var åndeleg og kunstnerleg viktige og utfordrende prosjekt. Men, som kunstinteresserte og dei som var kjent med mine draumearbeid fram til den tredje serien, syntes oppleve som “for smal», og i liten grad relatert til det som engasjerte og opptok enkeltmennesket og folk flest i deira kvardag. Arbeidet med Walesaserien “kopla meg til”, og gav meg ei unik kjensle av å vere på lag og i solidaritet med millionar av menneske i deira kamp for menneskeverd og menneskerettar, fred og fridom frå maktovergrep og undertrykking.

Den tredje draumbildeserien hadde blitt “sett på vent”, medan eg skreiv ned Walesadraumen. Eg måtte no innsjå at den aldri ville bli fullført. Det hadde gått

opp for meg, at eg var komen til “eit før- og etter” vegskilje i mitt kunstnerlege virke. Eit vegskilje knytt til ein dato og eit årstall: 13. desember 1981.

Det skulle ta meg eit og eit halvt års arbeid, og under same situasjon som før å fullføre Walesaserien, som NRKTV (Norsk nasjonalt tv), hausten 1983 produserte ein TV-film av. Vist på NRKTV i samband med tildelinga av Nobels Fredspris til Lech Walesa, 10. des. 1983.

Ein engasjert journalist, forfattar og forleggar, hadde som meg sett filmen på norsk TV. I det same minutt filmen var over, ringte han meg. Uttrykte sin begeistring for bildeserien, og ville straks sikre seg opsjon på å gi ut ei bok, illustrert av Walesaserien og med tekster skrivne av meg. Eg visste at å forlenge den alt for langt skridne belastningen på eigen helse med den tida det ville måtte ta å gå inn på ein slik avtale, ville være uansvarlig, og måtte takke nei. Dette trass i at forleggaren var snar å tilføye “Eg skal bere deg inn og ut av radio og tv studio, løfte deg og din kunst opp og fram i lyset og kunstverda, om du berre seier ja”.

Eg hadde ikkje noko valg. Walesaserien, som samtidig med pristildelinga vart stilt ut i Den Katolske Domkyrkje i Oslo, skulle gjennomførast. Det var først etterpå, når serien vart henta tilbake til atelièret, at eg kunne la *det* skje som eg visste måtte kome.

Draumen om Lech Walesa og Solidaritet, 13. desember 1981

Own archives.

Dei første vekene av den lange og tunge rekonvalesensperioden eg såg fram i etterpå, førte meg med pensel og palett ut til det aude landskapet ytst på øya,

på Flø. I nokre veker vandrende der blant dei mange tonn tunge og ruvende steinblokkene ved foten av steinura under fjellet dei eingong var del av og høydre heime i. Eit ytre bilde på mitt eige indre, som eg gjennom bilda eg måla hadde som mål å gjenerobre. Igjen å oppleve verdt å leve i og med. Etter endt arbeidsdag der ute, vende eg så kvar kveld tilbake til heimen min.

Det var ei av desse nettene heime, etter på dagtid kvar dag å ha måla bilde der ute på Flø, på den smale sletta mellom havet og steinkolossane under fjellet, at eg drømde den neste draumen. Den som vart eit framhald av, og uløseleg knytt til Walesadraumen.

Draumen om Paven og Fjellet

Eg fann meg sjølv i samtale med den polske paven, Johannes Paul II. Stående på toppen Fløfjellet sin majestetisk og reinskorne profil ut mot ope hav; eg, ytst på fjellplataet med ryggen til havet og på kanten av stupet. Paven stående på berre ein armlengds avstand framfor og vendt mot meg. Paven utstråla sin milde ro og indre visse av tryggleik, slik eg kjente han att frå bilde. Bilde eingong lagra, men no brått henta oppatt frå mitt indre. Bilde like kvikt avløyst av andre. Av møtet “eg visste” hadde funne stad mellom Lech Walesa og paven. Samtalen mellom paven og meg gjekk naturleg, til eg spurte han “Kva sa du til Lech Walesa? Kva vil skje med han? Kva med Solidaritet og Polen?”

Det vart dødsens stilt med eitt, og eit bleikt lys senka seg over paven og heile hans skikkelse. Nærast umerkende vende paven ryggen til meg, og stega lenger inn på fjellplataet. Gjorde så, til eg miste han av syne. Så eg snudde meg heilt om. Vart stående med bratte fjellsida rett ned og framfor føtene mine. Skode utfor kanten. Nedover. Ei bratte ufarbar for menneske. Men det var der nede eg no igjen fekk auge på paven. Like trygt og verdig og i all sin skrud skridende nedover der, som stega han over mosaikkgolvet i ein dom. Det var som om naturen sjølv opna seg og danna fri passasje framføre han for kvart steg han tok. Det var berre kvar gong passasjen gjorde ein krapp sving, og då han passerte under bergframspring, at eg ein augneblink miste han av syne. Det syntest som om paven sjølv ikkje ensa det farefulle i sin ferd, og gjekk beint på vidare nedover utan å sjå seg om. Blikket hans var vendt innover. Han gjekk fort og bestemt. Bleik og i ettertanke. Som om han hadde blitt minna om noko som hasta.

Om nokon tidleg i mitt kunstnarliv kunne sett inn i framtida og fortalt kva som venta meg. Om livet eg skulle leve, draumane eg skulle kome til å drøyme

innan få år. Kva tema som skulle kome til å engasjere meg og spegle seg i min kunst..Om kva konsekvensar det skulle få for kunsten og livet mitt i ti-åra som kom... Om nokon før Walesadraumen hadde fortalt meg at eg skulle drøyme om eit møte med Lech Walesa i mitt heimlege landskap, samtidig som han vart arrestert i Polen... At eg om lag tre år etter Walesadraumen skulle komme til å drøyme om eit møte med den polske paven oppe på fjellet over staden der eg under rekonvalesensen etter arbeidet med Walesaserien, var i arbeid med å måle landskapsbilde...Om nokon før Walesa og Pavedraumen hadde fortalt meg at det ville bli produsert TV-filmar av dei, (Walesaserien i 1983, og Paveserien i 1986)... At ein kopi av Walesafilmen skulle nå fram til og bli sett av Walesa sjølv, på eitt tidspunkt då Walesa, av kommunistregimet var erklært å være “ein ikkje person” i Polen og at fagrørsla Solidaritet var forboden... Og at eg, forholde teke i betraktning, etterpå skulle få eit personleg takkebrev frå Lech Walesa...

Om nokon før eg drøymde Walesaserien hadde fortalt meg... At ein medlem av den polske eksilregjeringa i London, og leiar for Polsk-Skandinavisk Forskningsinstitut i København, professor dr. Eugeniusz S.Kruszewski, etter å ha sett Walesafilmen på TV, skulle kome til å sende meg eit takkebrev “Frå frie polakkar i Skandinavia”. Og vidare, at E.S.K. i alle år etter skulle bli ein sentral person for mykje av det som seinare førte til aukande interesse for desse verka i Polen... Og i 2008, at Polsk-Skandinavisk Forskningsinstitutt, til min store overrasking tildelte meg instituttet sin høgste utmerking; “Medal Pro Mertis” for desse to verka. Ei utmerking på det tidspunkt kun tildelt 14 personar på verdsbasis. Først på lista; Pave Joh. Paul II... Om nokon før 1988, då boka “Draumen om Paven og Fjellet” var gitt ut, illustrert av serien og med tekstar skrivne av meg, også skulle ende opp med eit eksemplar i Vatikanet og lest av den polske paven... Som eg etterpå også fikk eit takkebrev frå...

Om nokon før Walesa og Pavedraumen hadde fortalt meg... At seriane i 1990/1991 skulle bli stilt ut i Gdansk, Krakow og Warszawa, og at utstillingane og filmane samtidig vart vist og omtala på polsk nasjonal TV... Om nokon før 13.desember 1981 hadde fortalt meg... At “Oslosenteret for Fred og Menneskerettigheter”, ved leiaren, tidligare norsk statsminister Kjell Magne Bondevik, skulle kome til å invitere meg til å stille ut Walesaserien under Oslosenteret sitt seminar i Oslo i 2015, for at eg der skulle møte og guide Lech Walesa gjennom den utstilte serien... Og vidare... At Oslosenteret skulle kome til å kjøpe inn eit måleri av Walesaserien, som etter Walesa sitt foredrag under konferansen, skulle overrekkast som gåve til Walesa... Om nokon i desember

1981 hadde fortalt meg... at Universitetet i Gdansk i 2017 skulle invitere meg til der å halde eit foredrag om mitt arbeid med Walesa og Paveserien, og samtidig vise dei to TV filmene av verka på storskjerm... Og så, over dei to siste dagane av opphaldet mitt... Den eine dagen bli guida gjennom Gamlebyen i Gdansk av ein professor i historie ved universitetet... Den andre dagen... Av ein annan, som guida meg gjennom Solidaritetsmusèet. Og der til sist under omvisninga, i øverste etasjen av musèet og medan vi stod framfor det enkle kontoret Walesa hadde nytta under streikane ved Leninverftet, høyre professoren seie: “her skulle også din historie knytt til dei historiske hendingane i Polen, vore presentert”.

Om nokon, då eg våkna av Walesadraumen 13.desember 1981, hadde fortalt meg at hendingane som ovafor er skildra, skulle komme til å skje... Og at Ulsteinstranda, Fløfjellet- og Storsteinen gjennom desse to verka skulle bli løfta opp frå sitt nære, lokale og nordiske kystlandskap og bli scener for skildringar av draumeopplevingar knytt til den største politiske omveltinga i Europa etter 2. verdskrig, ville eg ha kalla det fantasiar utan rot i røymdomen.

Men det skjedde..

Møte mellom Lech Walesa og Einar Magne Flø under konferansen i Oslo 2015

Own archives.

**KIEDY SEN I RZECZYWISTOŚĆ PRZENIKAJĄ SIĘ.
SEN O LECHU WAŁĘSIE I SOLIDARNOŚCI
ORAZ SEN O PAPIEŻU I GÓRZE**

Słowa kluczowe: Einar Magne Floe, Lech Wałęsa, Jan Paweł II

Abstrakt

W dwóch ostatnich dekadach XX wieku Polska wywarła silne piętno na dziejach całej Europy. Piętno to nie ograniczyło się wyłącznie do dziejów politycznych. Przykład artystycznej aktywności norweskiego malarza Einara Magne Flo pokazuje w jaki sposób postaci Lecha Wałęsa i Jana Pawła II stały się częścią duchowego dziedzictwa Europy i jednocześnie inspiracją i kanwą do artystycznej kreacji wizji wolności. Autor przedstawia własne doznanie stanu wojennego, nagrodzenia przewodniczącego „Solidarności” pokojową Nagrodą Nobla oraz doświadczenie papieskiego przywództwa, które stały się imperatywem zmuszającym autora do działania na rzecz wsparcia reprezentowanych przez nich wartości.